

الکیر و بالاکیر

آیده ایکی مرتبه نشر ایدی لور دینی، ادبی، علمی و سیاسی
مجلهء اسلامیه در.

محرر و صاحب امتیازی: ملا عالم جان البارودی

مندرجاتی:

تفسیر: بنی اسرائیل گه تیوشنر سؤال لری ایچون
باشن ایرشوب صوغره نریلور لری. نیه صحرا سنده
بورولری. غمام، من، سلوی. شکرانه سزلکاری
سیلی اوز لرینه ظلم لری. نیه صحرا سندن چققاچ
فلسطینده ایلیا شهرینه نوبانچیلک روشنده کررگه امر
ربانی ایرشوی. امر الهینی برینه بتکرمد کلری
سیلی عذاب گه دوچار اولمقلری. عبرت.

ملا عالم جان البارودی

حدیث: دینده فقاہت. دینده بصیرتلی اولمق. علم،
حلم، عقل، عمل و باشقه خصلت لر حقد..
محمد نجیب نوتاری.

تربیه و تعلیم: ابتدائی تربیه ننگ نمره سی.

«تذکره» دن.

وطن بورچی: صوغش مناسبتیله. محمد حنفی.

قران.

باب الفتوی.

تقریض و انتقاد.

مطبوعات دن: شورا، آینه.

حوادث.

ملکت

۱۹۱۴

اعلان

هر كم ايچون كيره كلي فائده لي كتاب

تذکره

بو كونده مسلمانلرنك اخلاقي، اجتماعي حاللرنده گي فسادلرنك چاره لري، نادانلق و يالقاولقنك آفت و ضرر لري، صناعت، زراعت تجارت علملرينك لزومي، تربيه تعليم اشكاري؛ شرعي و عقلي و تجربي دليللر ايله بيان ايدلگان آچق توركي نلنده بر اثر در بهاسي بر مملد ۳۰ تين. پوچته ايله كوندرو گه ۳۶ تين.

كوبلهب آلوچيلرغه بيوك تنزيل، قزان كتابچيلرنده تاييلور.

باش اسكلادي ايچون آدريس:

Казань, Маарифъ М. Шамсутдиновъ.

الدین والادب

۱۵ انجی سان ۱۳۳۲ سنه شوال ۲۴ دوشنبه ۱۹۱۴ سنه ستمبر ۱

تفسیر

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً
فَأَخَذْنَاكُمْ الصَّعِقَةَ وَإِنَّمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ
ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَلْنَا عَلَيْكُمْ الْغَمَامَ وَانزَلْنَا
عَلَيْكُمْ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ
وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾
وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ
رَغَدًا وَاَدْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ
وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي
قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا
كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

ترجمہ ۵۵:

دخی شول وقتنی ایسکار گز (ای بنی اسرائیل) ۴۵: ای موسیٰ
اللہنی آچیق کور ماینچہ سنکا اشانمایمز دیدکزدہ باقوب تور دقکز

حالدہ سزگہ یاشین تیکدی. ۵۶: موندین صوکره سزنی ینہ قو باردق
(هوشکه کلتوردک) شاید شکر ایدر سز.

ابضاح وتفسیر

موسی علیه السلام الله طرفندن بولغان سوزلرنی ایشتكاج
بنی اسرائیلدن سایلانمه یتمش کمسنهنی اللهغه مناجات ایچور
طورغه آلوب باردقده آرتقی ایرکه لانوب «اللهنی آچیق کورایک
کورماینجه اشانمایمز دیدکلرنده آنلرنک کوز آللرنده یاشین
تاوشی کبی تاوش ایرشوب همهسی یاشین بیلی ایرشکانده گی کبی
اولوم حالینه کلگانلر. چونکه اول یهودیلرنک اللهنی دنیا ده کوررگه
سور اولری اورنسر، آرتق اوزونمق ایدی. دنیا کوزی اللهنی
کوررگه طاقتی دگل. الله تعالی فی نفسه کورلونی قابل بولسه ده
دنیا ده غی نفلت کوزلری آنی کورر، و آکا طاقت ایدر درجده
دگلدر. حتی دنیا نک هیچ بر نرسه سی الله نک تجلیسینه و آنک عیانا
ظهوریه متحمل دگلدر. شوناقدن بو یهودیلرنک سور اولری
یهوشیز ایدی. تاوشقه ده تحمل ایتمای بی هوش بولدیلر.

موسی علیه السلام اوزی: یارب منکا کورنگل فارایم،
دیدکنده، الله تعالی: کوره آلمازسک، تاغغه باق اورنده تورا
آلسه (طاقت اید، آلسه) کوررسک» دیگان. الله تاغغه تجلی ایتدکنده
تاغ تتولوب، موسی علیه السلام ییهوش بولوب یقولغان ایدی.
قایچان کوزلردن تمام غفلت کوتارلور، هر نرسه گه عین
الیقین حاصل بولور شونده اللهنی کورمک طاقتی کلور، و بالفعل
کورور بولور بو ایسه دار آخرتده.

بو یتمش یهودیلرنک هلاک بولولارندن موسی علیه السلام
قایغورغان، بو آدملر یاردمی برله خلقنی دین گه و اخلاقغه کوندرام
دیگانه. ایدی کبسولگان، بوللرنک توز اولری و تریلورلری

ایچون الله تعالیٰ گه مناجات وتضرع ایتمکان، بس الله تعالیٰ بولورنی نور گوزگان یاکیدن قوبارغان، کوب شکر ایدر لک اش بولغان، وظللتنا علیکم الغمام وانزلنا علیکم المن والسلوی کلوا من طیب ما رزقناکم وما ظلمونا ولكن کانوا انفسهم یظلمون.

ترجمه: سز گه بلوطنی کولا گه ایتدک ترنجبین و بوده نه فوشینی ایندردک، سز و یردکمز خوش رزقدن بیگز، (شکر سز لکری، نبوشلی چیکده تورماولاری سبیلی) بز گه ظلم ایتمدیلمز، بلکه اوزلرینه ظلم وزیان ایتمدیلمز.

ایضاح و تفسیر

بنی اسرائیل مصر دن چیقغاج فرعون شرنندن قونولغاج شام و فلسطین غه کرگانچه عمارتسز، وکولا گه سز ایگونسز صحرا ده حیران قالدیلر [۱] الله تعالیٰ آنلر غه بر رحمت بلوتینی کولا گه قیلدی رزقاری ایچون یغاج و ناشلرینه ترنجبین [۲] ایندردی. وایت کرکسندکلرنده بوده نه [۳] قوشی ییاردی. آسانلق برله اولاب ییار بولدیلمز. بو قدر یکلک برله کیچونسه لرده هنوز شکرانه سزلق قیلغانلر، سم و طاعنلری آز بولغان، عنادلری کوب بولغان شوندا ی فساد اخلاقلری سبیلی اوزلرینه کوب زیان کلتورگانلر واللهنک فخر و عذابینه مستحق بولغانلر. ینکلک

[۱] مصر دن آسیا طرفینه چیقغاج، ارض تامده کفر و عصبان اوزره بولغان عمالقه قومی اوستینه جهاد برله مأمور بولدنلرنده موسی علیه السلام غه «ریک برله اوزک صوغشقه بار، بز مونده تورامز» دیگانلر. بو ادب سز لکاری سبیلی اشبو حیرانلقغه توشکانلر.

[۲] ترنجبین: بعض مملکتلرده چق کبی یغاجلر غه اینوب ساقز کبی ایوشه واق ساری شکر کبی طانلی غدالی، بال شکر اورنینه یار افلی نعمت بولا.

[۳] قران نلنده «بطلدیق» دیورلر.

براه و يرلگان رز قارى كيسولگان، صحرا ده كوب مشقتلر ايچنده
حيران و سرگردان بولوب قالغانلر، بختسزلكارينه قارشو فرق
يل قدر شول صحرا ده قالغانلر، آندن كو چارگه و بر شهرگه
بارورغه و كررگه موفق بولا آلمغانلر. موسى عليه السلام شول
صحرا ده وفته بولغان. بو صحراغه حيرت و آبدراش
معناسده بولغان «تیه» اسمی و يرلگان.

واذ قلنا ادخلوا هذه القرية فكلوا منها حيث شئتم رغدا وادخلوا
الباب سجدا و قولوا حطة نغفر لكم خطاياكم و سنزید المحسنين ﴿٥٨﴾
فبدل الذين ظلموا قولا غير الذى قيل لهم فانزلنا على الذين ظلموا
رجزا من السماء بما كانوا يفسقون ﴿٥٩﴾

ترجمه: دخي شول وقتی ایسکارگز که ایتدک: بو قریهگه
کرگز، آندن نیلاگانکزچه بیگز، راحت استفاده ایدگز، قیودن
تواضع و اینگولک حالده کرگز - اوزگز نیک بنده لکگزنی
توبانلکگزنی بلدرتوب - «توبانلک» دیگز. خطالرگزنی کیچرورن،
یخشیلارغه دخیده «توابنی» آرتدر رمز. ۵۸

اوزلرینه ظلم زیان ایدوچیلر آنلرغه ایتورگه بیورلغان
سوزنی - خطنی - ایکنچیگه آلودردیلر، بس ظلم قیاغوچیلرغه
گناهلری سبیلی یوقاریدن عذاب و آفت ایندر دک. ۵۹

ابضاح و تفسیر

یهودیلر ایسکی بابالاری ابراهیم و اسحاق و یعقوب علیهم
السلام یرلرینه - کنعان و فلسطینغه - و شهر نعمتلرینه مشتاق
ایدیلر. عنادلرینه، ویغمبرلرینه اولچاوسز ایرکه لانولرینه کور.
کوب یلر اوتسز صوسز یمشسز تیه صحراسنده مشقت و محنت
ایچنده قالدقلرندن صوك الله تعالى دن ارض فلسطینده ایلیا شهرینه

كروگە وقت ايرشدى، موسى عليه السلام نىڭ خليفەسى يوشع پېغمبەر
 (عليه السلام) ھەم يەسەندە كروگە اذن و بشارت كەلدى. لىكىن بۇ دولت
 ونەمتنىڭ شۇكرانىسى ايجون شەر قېوسىندىن بىك متواضع روشدە
 وباش ايگان ھالده كروگە، اوزلارنىڭ استحقاقسىز بو عزتكە
 ايرشولارنى اقرار ايدەرك كروگە بىورلدىلەر. لىكىن آنلار ھنوز
 اشنى بىنگل كورب، ظاھرى اقرار و كورنىشكە ھەمىت و بىر مگان
 بولوب اللەنىڭ بىورغىنى طغلامادىلەر و سوزىنى آلسىدردىلەر قىسور
 و عجز اقرارى بولغان «حطه» كەلمەسىنى كوڭللىرى صاغغىغان،
 و كوڭللىرى آرزو ايتكان آرپە، بىغداي مادەسىنى قاتشدر ب
 «حبه فى شعيرة» كەلمەسىنە آلسىدردىلەر. شوناقىدىن امر الھىنى بىرىنە
 بىكر ماولارنىڭ جزاسىنى تاتودىلار، اوز اوزلارنى كوب زىيان
 و جفا جلب ايتدىلەر.

«عبرت» بىندەگە امر الھى نچوك كەلسە شونى رعايە قىلىق
 لازىمدر. بىندەنىڭ امر و فرمانى طغلاودىن، صورتى و معناسى بىرلە
 قبول ايتودىن باشقە وظيفەسى بو قدر. بوندى نى ھكىمت بولسۇن
 نى فائىدە بولسۇن آلايدە يارار بولالايدە يارار دىيە بىندە اوز عقلى
 بىرلە اولچاۋ، اوز فەكرى بىرلە آلسىدرو، ضاللىتىڭ باشى زىندەنىڭ
 الوغ بو ايدىر. بىندەگە خواجەنىڭ امر و فرمانى ھىزور ئىدە اوز
 اختيار و نصرفىنى بو قالتىق، بار طاقتى بىرلە امثال ايتىك و بىرىنە
 بوشىدرك تىوشىدەر. آڭا شول وقتدە غەنىجات بولماچاقدىر.

اللەنىڭ فرمانى قارشوشىدە اوز عقلىنە اشانوب نصرف ايشە،
 فرمانى آلاي بولاي اوزگار توكە كىشىنى فى الحقيقە عقلفە ابارگان
 بولمايىچە ھوا و ھوسىنە ابارگان، شىطان و شەۋىنە ياشقان بولوب
 چىقاچاق، ضلال و خىسران چقور بىنە باتاچقدر. بھودلارنىڭ رەسمى
 اللەغە و پېغمبەرگە اشانولارنى بولغان، شولايىدە اوز عقللىرى بو بىنچە
 اش كورمىك بولوب امر الھىنى قاصر فەكرلىرى و بوزوق مىزانلىرى
 بىرلە اولچامىك بولوب ضاللىتكە تىشكانلار، الوغ او كىچىكە قالغانلار.
 ملا عالمان البارودى.

احاديث شريفة

افضل العبادة الفقه و افضل الدين الورع.

رواه الحكيم الترمذي عن ابن عباس رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم
ترجمه: عبادتك آرتوغرافي دينده آكلي اولمق، ديانتك
آرتوغرافي كاهلردن ساقلانمق در.

يا عبدالله بشي، افضل من فقه في دين؛ و لفقيه واحد اشد على
الشيطان من الف عابد؛ و لكل شي عماد و عماد هذا الدين الفقه.
رواه الحكيم الترمذي عن ابن عمر و ابي هريرة رضي الله عنهم.

ترجمه: دينده آكلي بولوب اللهغه قللق قيلمق الك خيرلي
عبادندر. دينده آكلي عابد آكسر مك عابدگه كور، شيطانغه البته
ضررليبر قدر. هر نرسه نك ترهگي بولادر، بو دينك ترهگي دينده
آكليقدر.

إذا اراد الله بعبد خيرا يفتقه في الدين.

رواه الحكيم الترمذي عن ابن عمر و ابن عباس رضي الله عنهم.
ترجمه: الله تعالى بندهگه خيرني نلاسه آني دينده آكلي فيلور.
ابضاح

فقاغت - دينده آكليلق - نك غايبت مهملگي حفسده وارده
اولغان حديثلر كورب. دينده آكليلق الك مبارك خصلت ايكاني البته
معلومدر. چونكه دينده آكلي كومه، الله تعالى نك ديني نكليفلر ندهگي
حسن تدبيريني، امر ايدلگان عمللر نك كوركاملگيني بهي ايدلگان
اشلر نك نچار اغيني يفيونا بلكانلكن، دين اشارنده كامل اعتبارلي
اولور. آنك فاشنده دين الك حرمتلي، دنيا آخرت سعادتني ايجون
برنجي وسيله بر عايه ايدرگه الك نيو شلي مقدس بر نرسه اولدقدن، دين
امرلريني بشقه شغللر نك هر برندن آلد. دوتار، هر بر حكيمي

رغابہ فیلورغہ، دین گہ مخالفت اینمز گہ اجتهاد ایدر، دین فرمانلرینی
 یطگگہ صایماز، عبادتده یالقاو لقی اینمز، بلکا رغبت و نشاط ایله -
 دوش کو گل اخلاص ایله ییگلک اوزر، - ادا فیلوب، عبادتلری
 سرلی خالص اولور، دینده فقاهتلی کشی ایدگولکگہ آشغوچان
 یامقندن قاچوچان اولور.

دینده آکسز کشی کو گل کوزی سو فرایغان کو گلی فاتقان
 اولوب دینده اعتبارسز، فرمانلرینه انقیادسز، عبادتلرد، یالقاو بولور.
 یلغان عبادتلرینی ده اخلاصسز آور ایوب کوچلانوب ناقص
 روشده گہ اوتادکندن، عبادتلری جانسز گوده کی فوری بر
 صورتدن عبارت اولور دین امرلرینی ییگلگہ سایوب، دنیا اشلرن
 دینی وظیفه لردن آلد، دوتار، دنیانک یوق بار اشلرینه قدر اعتبار
 ایدرکی حالده، دین اشلرنده شول نسبتده اعتبارسز اولور.

بس دینده آکلیلق، دین امرلرنده بصیرتلی اولمق - کو گل
 کوزی سو فر اولمق - مؤمن کو گلنک عسکری کیدرگہ آنک ایله
 (دینی وظیفه لردگی کورکام نتیجه لرنی، دین احکامینه رغابہ اینماونک
 عاقبتی نچار لغینی، ضرر و آفتلرینی یقین نوری ایله کون کی
 بلدکندن) نفس عسکری اولغان هر توری باراماز آرزولرغہ
 غلبه ایدوب نفسنی شر یعتگہ بوی سوندیرمتی ییگل اولور، نفسنک
 عسکری هر توری نچار، هلاکتگہ سبب اولان آرزولرینر،
 و عسکرگہ قیارشو تورر ایچون بر قوت لازم بولارک بو
 ایسه هیچ شبهه سز «فقه» دینده آکلیلق در.

کو گل گرچه فی نفسه ایدگو عملرگہ رغبتلی، شر یعتگہ انقیادلی
 بولساده، نفسنک انقیادی - بوی سوندیرمتی - فائده ضرورتی یقینا
 لفظان صو گنده غه بولادر؛ بر بر سادک فائده سی یقینا بولسه نفس
 آکا میل اید، آنی حاصل فیلورغہ طر مشه؛ بر نرسه ضرورتی

ایکانی آڭلاسه آندن نفرت قیلا، آندن یراق اولورغه اجتهاد ایدر. شونک ایچونده: بر اشنی قیلمق مشکل دگل مگر آنک فائدهسن آڭلامق مشکل، فائدهسی آڭلانوب یتسه اشلمک مشکل اولمیدر؛ دیمشدر.

ایمد شولایوق دبنده فقاہت اولسه - دینی وظیفه لردیگی فائده لر کون کبی کورنوب تورسه - دین گه انقیاد ایتمک حکم لریته رعایه قیلمق البته سهل اولاجقدر.

عبادتک افضلی بلکه هر بر ایدگو عملر نیک اساسی دینده فقاہت اولماقی بو سوز لردن شاید آڭلانسه کرک. ولهدا دینده آڭلی کمسهر، دین امر لرنده بیک اعتبار لی اولغانلر، دینی وظیفه لرنی بیگلک ایله ادا قیلغانلر بو فضیلتدن محروم اولغانلر دینده اعتبار سن اولغانلر، دینانک ائقانی اش لرنی آوریعی قیلغانلری حالده، دینک ائ بیگل وظیفه لرنده آوریغانلر یالقا ولق ایتکانلر وایتیمکده لر بس دینده آڭلی اولورغه طر شوق هر مسلمان ایچون لازم اولغان ائ هم وظیفه اولدیغی بیلنور.

«فقه» لغتده آچلمق معناسنده اولان «تفقؤ» دن آلمشدر. عربلر بر نرسه آچلسه فقاء الشی دیلر، مثلاً چچک آچلسه فقاء الزهر دیب ایتهلر. فقه، فقؤ، هاء همزه ایله هر ایکاوی آچلمق معناسنده اولوب، استعمالی ها ایله در. بو اورنده فقه دن کوڭل کوزینک آچلماقی - بصیرتلی اولمق - مراددر. بو آچلوغه بر سببده تفکر اولادر. بر کمسه دینده تفکر [۱] قیلسه - درست فکر یورنسه - بصیرتی آچلوب، دینی تکلیفلردیگی حکمت و مصلحت لرنی کوڭل کوزی ایله عیانا کوزر. بس فقه فی الحقیقه کوڭل صفتی اولادر. «ولهم قلوب لا یفقهون بها» آیه کریمه سی بوڭا آچق دایلدن

[۱] بونوغریده «تفکر ساعة خیر من عبادة ستین سنة» وارد اولمش

رسول الله عليه السلام حضرت تلمی «فمن يعمل مثقال ذرة خيرا يره» آية کریمه سینی او قودقده مجلسده اولان بر اعرابی بو سوز بگا کفایه اولدی ديه قالقوب یولینه کیتدکده رسول الله «فقه الرجل» اعرابی فقیه اولدی آیه کریمه نی کر گنچه آکلادی؛ بیور مش.
 ابو الدرداء حضرت تلمی: قرآنی لازمنچه آکلاماغانده فقاہت - دینده آکللق - اولماز. الله تعالی بنده لونی اولاً معرفت گه صوگره معرفت مقتضاسیله عمل قیلور غه بیور مشدر؛ دیمش. قرآن کریمده دینده بصیرتلی اولور غه امر لر کوبدر. بصیرت، فقاہت هر ایکاوی بر معناده در.

علماء اصول اصطلاحنده فقیه مجتهد اولادر. بو سوز اجتهاد نقاید مقاله سننده بیان ایدلسه کرک.

معاویہ حضرتارینک رسول الله علیه الصلاة والسلام حضرت تلمیندن حدیث روایتی آز اولسه ده، خطبه لرینک کوبسنده: سمعت رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول من یرد الله به خیرا یفقہه فی الدین، یا ایها الناس تفقهوا» ديه او قور بولمشدر.

ابن عباس حضرت تلمی ديه در: بر کون رسول الله علیه الصلاة والسلام حضرت تلمی یانندن بارادر ایدم. بگا التفات ایدوب دیدیلر «سگا شوندا این خصلتلر تعلیم قیلیمی الله تعالی سنی آنلر ایله فائده لندور» بن ده: بلی یا رسول الله تعلیم قیلغل دیدم. بیور دیلر: «علیک بالعلم فان العلم خلیل المؤمن والحلم وزیر. والعقل دایله والعمل قیمه والرفق ابوه واللين اخوه والصبر امیر جنده الايمان مستقره فی القلب ویشرق نوره فی الصدر» رواه الحکیم الترمذی رحمه الله. [۱]

[۱] مؤمن کمنه ایچون بتارک اولان اکث مهم خصلتلر اشو حدیث شریفده ذکر ایدلمش.

ترجمہ: ہمیشہ علم ایلہ مشغول اولغل چونکہ علم مؤمننک
 هر وقت کیرہ کلی اولان چن دوستیدر، حلم وزیریدر، عقل
 دلیلیدر، عمل قوامیدر، رفق آتاسیدر، لین تو عانیدر، صبر،
 عسکرینک امیریدر، ایماننک اورنی کو گلده، نوری کو کرہ کنی
 یا قتر نور.

ایضاح: علم هر نرسه نی درستینچه بیامک، خیرنک حسن
 شرینک فییح ایکانن آچق آگلامقیدر. خلیل [۲]: محبتی کو گلده
 یراشکان مقصودغه یتاکیچی اولان چن دوستدر. انسان درست
 علم سبیلی ایمانغه ایرشدکن علم مؤمننک خلیلی - ایمانغه ایرشتره
 بر سببی - اولادر. دینی درست بیلوچی هدایتکه ایرشب راست
 مؤمن بولوب، ایمان کیردیکی ذاتگه بوی صونار، بیورقلرینه
 اطاعت قبولور، طیدقلرندن طیولور. دینی درست بلمک دین
 امرلرندگی حکمت مصلحتلرنی آچق آگلامق، بتون اعضایی کو گلده
 باغلار، نفس آرزولرینه ایاروب تارالوب کیدولرندن ساقلار.
 الحاصل راست مؤمن اولمق علمدن بشقه ممکن اولداز.

(۲) حلم کو گانک کیگلگی نفسنک خوشلغی ایله بولادر. کو گلده
 ایمان نوری جایاوب یا قترسه کو گل کیگایور [۳] بونک ایله
 یخشلیق یمانلقلرنک عاقبتلری آچق آگلانوب نفسگه خوشلق
 کیلور، نفس راحتک ایله شریعتگه بوی صونار. نفسنک خوشلغی

[۲] کوخلدن دوستلق معناسنده اولان «خله» دن آلنگان خلیل، خل،
 صمیمی دوست دیمکدر. حاجت معناسنده اولان خله دن آلنگان خلیل هر
 وقت حاجت نوشکان ذات اولور. أشده بوزقلق معناسنده اولان خلل،
 تخللدن آلنشدر.

[۳] نور ایمان اولمغان کوخلده قارانغولق تارلق اولور، قاپچان
 ایمان نوری ایله یا قترسه کوخل کیگایور. بو ایسه هر بر قارانغولق
 یا قتیلقده نجره ایدلگان بر حالدر.

بالغز كو گل كىڭلىكى ايله، كو گلنىڭ كىڭايو ويده يالغز الله طرفندن
 وارد اولان نورنىڭ كو گلنى ياقتر توى ايله حاصل اولور. «افمن
 شرح الله صدره للاسلام فهو على نور من ربه» آيه كرىمهسى
 اشبو حالنى بيان بولادر.

اشبو نور سببلى كىڭلىك بصيرتى - كو گل كوزى - آچق
 بولوب بصيرتلى كىمسه چن دىانتلى اولادر. ولهدا «فمن ابصر
 فانفسه ومن عمى فعليها» آيه كرىمهسىله دىنده بصيرتلى اولورغه
 نوصيه ايدلمش. ابن عمر حضرتلرى روايتنچه رسول الله عليه السلام
 حضرتلرى «ليس الاعمى من يعمى بصره انما الاعمى من تعمى بصيرته»
 بولورمش. يعنى: بصرى - ماڭلاى كوزى - كورمگان كىمسه سوفر
 دگل، بلكه چن سوفر بصيرتى - كو گل كوزى - كورمگان
 كىمسه در؛ دىمك اولور. بس دىنده بصيرتلى كىمسه گرچه ماڭلاى
 كوزى سوفر اولسه ده راست كوروجى يخشى يمانى آيروب
 يلوچى بلكاننچه عمل ايدوچى اولور.

حلم مؤمننىڭ وزىرى - كىڭاشچىسى - هر وقت خبرلى
 مشورتلر بيروب تورور.

(۳) عقل مؤمننىڭ دىلىلى - يول باشچىسى - مؤمننى هر وقت
 ايدگولككگه دلالت ايدوب تورور، يخشى عمللارنى كورستوب آڭا
 ارشاد ايدر، يمان اشلردن منع قىلور. بو ايسه عقل سليم صفتيدر.
 ائرده كامشدر: الله تعالى عقلنى يراتدقده عقلغه خطاب ايدوب:
 سندن سيوكللى مخلوق يراتمدم، سنىڭ سببلى - اكر سنى حسن
 استعمال ايتسه لر - بىنده لرمنى ثوابلى ايدر؛ سنىڭ سببلى - اكر
 سؤاستعمال قىلسه لر - عذاب ايدر؛ سنىڭ سببلى آنلره نعمتلر يى
 احسان ايدر؛ سنى سؤاستعمال سببلى آنلردن نعمتلر يى آلور؛
 بولورمشدر.

(٤) عمل - ايدگو اشلار - مؤمنك قوامى - حاجتلارن يتشدرگان حياتن تامين قياغان واسطه سيدر. سعى و عملدن بشقه كشينك قوامى اولماز، دنيا آخرتى برباد اولور. ايدگو عمل دنياده خوش تركلك حاضرلار، آخرتده ثواب گه ايرشترر. «من عمل صالحا من ذكر او اتى وهو مؤمن فلنجينه حيوه طيبه ولنجزينهم باحسن ما كانوا يعملون» آيه كريمه سى سعى و عمل نك دنيا آخرت سعادينه سبب اولديغىنى آچق بيان اولادر. آيتده ذكر ايدلگان حيان طيبه -- خوش تركلك - دنياده، جزا آخرتده بولادر. شونك ايچون اسلام شريعتده هم دنيا هم آخرت ايچون يوليله سعى و عمل هر مسلمانغه فرض اولمشدر.

(٥) رفق - شفقت - مؤمنك آتاسى حكمنده اولماقى: آتا بالاسن تريبه قلوب، هر حالينه دقت ايدوب آنى مسعود ايدرگه طرشديغى كى، مؤمنده اولان رفقده هر بر حالينك توز الوينه، ايدگولكگه يونالوينه بر واسطه اولدقندن گويا آتا حكمنده اولادر. شفقتسز رحمتسز كمسه نك حالى بوزلوب، قياغان يخشيلقلار يده نمره سز بولادر. رفق ايسه بو حاللرنك بر واسطه انتظامى اولور. لين - كوكلنك يوشاقلىغى - مؤمنك توعانى اولماقى: كشينك توعانى هر حالنده راحتلگينك بر واسطه سى آورلق حاللارنده تايانجى يوانچى اولديغى كى كوكل يوشاقلىقده مؤمنك نفسينه سكونت، قلىنه فرار ويروب بتون وجودن راحتلندرر. قانى كوكللى كمسه اوزى ايچونده بشقه لرغده بر جفا بولادر، دائما راحتسزلكده ياشيدر. نفسده يرماز آرزولر بتمدكچه كوكل يوشاماز، نور يقين سببلى كوكل بصيرتلى اولسه بو آرزولر دفع اولينور، كوكلگه رفت كيلور. كوكلنك قاتيلغى، قساوتدن - كوكل قارالقدن - الله تعالى دن

ئىككىدىن اولادى. اللہ تعالیٰ نى ذکر - يادده دوتىقى - سېلى غەلىت
 ساوت كېدوب، كوڭلگە رفت كېلور، بومشارر، كوڭل فانىلىق
 كوزور بدىختلكدر، كوڭلى فانى كىسه اللەنك رحىتىدىن سورىگان،
 سانلر باگە بتون عالم فاشىدە كى منفور بخاوقى اولور.
 (۶) صبر - كوڭلنك ثباتى - مۇمنىك عىسكارىنك امىرى كىدر،
 مۇمنىك عىسكارى ذكر ايدىلىش علم، حلم، عقل، عمل، رفق، لىن،
 بى خىرلى خىصلنلردى. دشمان فارشوسىدە امىر ثباتلى صبرلى
 ولغاندە عىسكردە ثباتلى صبرلى اولغانى كى مۇمنىك كوڭلى، دشمانى
 ولغان نفس عىسكارلى - آرزولرى - فارشوسىدە ثباتلى صبرلى
 ولغاندە عىسكارى اولان علم حلم كى خىصلنلردە ثباتلى اولوب نفس
 آرزولرىنە غلبە ايدر. شونك اىچون صبر مۇمنىك خىصلنلرىنە
 بىر حكىمدە؛ بولادر.

محمد نجيب توتارى

شروا الحياه بازمان وذا خطأ

ان الحياه هي الاعمال والفكر

اصح موافع الاراء مالم

يكن مستصوبا عند الجهول

تربيه و تعليم.

ابتدائی تربيه حقنده بر ايکي سوز: بر قومك اخلاقي توزك يا خود بوزق اولماقي، ابتدائی تربيه و تعليم نك توزك يا بوزقلغندن ايلرو گلديکينه جمله اهل عقل انقاق ايتمشلر. شوييله که ابتدائی تربيه گوزل، تعليم فائده لي اولور ايسه کورکام خلقي اشلکلي فائده لي کشيلر يتشوب، امور ملت - دين دنيا اشلري - توزه لوب بو قوم که خير برکت کلور، سعادت بخت دولت ايشکلري آچلور. بو کبي تربيه لي قوملر بالالريني ينه بو يولده تربيه ايدوب گوزل خلقلريني نسللرينه ميراث ايدوب قالدورلر، تاريخ صحيفه لرن نورلاندر وب کيدر لر. اگر بالعکس تربيه تعليم بوزق اولور ايسه، بوزق اخلاقي خير سز کشيلر يتشوب، دين دنيا اشلري تمام خراب اولور، بونلر تربيه سينه صرف ايدلگان ماللر اجتهادلر بوشقه کيدوب بتون اميدلر ضايع اولور بو کبي قوملر آراسنده فسق فساد ظلم خيانت نادانلق هنر سزلك بالقاولق کبي جمله بوزق اخلاق شايع اولوب، بتون جنسده شلرينه زور آفت، نسللرينه ده سبب خسارت اولورلر، تاريخده قاره صحيفه لر قالدروب کيدر لر. بو ايسه مک قات تجر به مشاهده ايدلدکدن دليل حاجت اولماز.

ولهذا رسول الله عليه الصلاة والسلام حضر تلري بوگا اشاره ايدوب: هر بالافطرت سليمه اوزره «بخشي يمانني قابل اولغان استعداد اوزره» نوغار، آنالري تربيه سينه قاراب يمان يا خود بخشي اولور؛ بيور مش. بو ايسه جمله اهل عقل وتجربه طرفندن قبول ايدلگان بر حقيقتدر. چونکه کشينك بالغلغنده عملي، بالالق وقتدهغي تربيه سينه کوره اولادر. صبي وقتده نه کبي تربيه کورگان،

پندی اش گه عادتلنگان ایسه، بالغ اولغاچده شوگ موافق حرکت
ایدیر. شبهه سز معلومدرکه صیینک کوزی الک نوشدیکی نرسه،
اق کاغذ کبی بوش کو گلینه یر لاشوب برنجی اورن آلور، کرک
خشی کرک یمان اولسون بو نرسه نی ینه دن کوکلندن چغار مق
مکن اولماز. شونک ایچون «برنجی اولوب اور ناشقان محبت
اصلا بتماز» دیمشله.

ولهذا علم تریبه عالمری: بالانی وقتنده کورکام تریبه وتعلیم
ایدلمز ایسه، صوکلندن تریبه وتعلیم عبث فائده سز اولور دیگانلر.
علم تریبه عالمرندن بری دیمش

شعر:

فدینفع الادب الاحداث من صغر

ولیس ینفعهم من بعده ادب

ان الغصون اذا قومتها اعتدلت

ولا یلین اذا قومتها الخشب

ترجمه سی:

بالالرغہ بالالقدغی ادب فائده ویرر؛ صوکلندن تادیده فائده

اولماز. آغاچلری بوتاق حالنده توغرایتمق اولور؛ آغاچ

اولغان صوکل توغرایتمق ممکن اولماز

بالانک تریبه سنده ایهال ایدلوب یولی بوش قوییلسه؛ بو گوزل

اشنی قیل، تگی قبیح اشنی قیلمه دیب امر نهی ایدوچی اولماسه بو

سرسریلکده دوام ایدوب، خصوصاً جهل غفلت باسقان اخلاقلری

بوزلغان قوم آراسنده اوسسه، بو بالا بتون هیئت اجتماعیه گه زور

آفت، اوزینه آتالرینه بلکه جماعه انسانلرغہ بر بلاء عظیم اولور.

بالانی ادبی تریبه: علم تریبه قاعدسنچه گوزل اخلاق کورکام

عادتلرگه وقتنده عادتلندر مک، نچار اخلاق یمان عادتلر دن نفرتلندر مک

ايلاه اولور. خيرگه رغبت شردن نفرتنى بالانك كو گلينه تمام اور ناشدوب ايكنجى طبيعت قيلمق لازمدر. تجر به نك كو رستارونجه بر روشده تريبه ايدلگان بالالرنى اصولنجه تعليم ايدلوب اوسسه لر گوزل اخلاقلى خير عمللى انسانلر اولوب يتشرلر، آتالرينه قوملرينه فائدهلى بركتلى اولوب (خير الناس انفعهم للباس) قول شريفنك تمام مصداقى اولورلر.

كشينك يخشى ياخود يمانلغى غالبا ابتدائى تريبه گه باغلاندىقندن تريبه تعليم اشارى آتالر و ليلر اوستنده ايك مهم اولغان برنجى فرض اولادر. بالاسينه محبت قيلغان خير خواه اولغان، خيرلى وارث اولماقن چن كو گلندن آرزو ايتكان آتالر، بالالرينى تريبه تعليم توغرىسنده بارهمنلرن صرف فيلولرى تيوشلگىنى سويلارگه در حاجت يوق. بدنى تربيه دن آرتق، ادبى تريبه گه اهميت ويرمك تيوشلگى شولقدر ظاهر اش بولسه ده، ادبى تريبه نى اعتبار غه آلو چيلر وق ديورلكدر. بالالرنى بدنى تريبه ده ناقص، حفظ صحت قاعده لرينه خلاف روشده در.

مدنيلى قوملر هر ايكى تريبه گه غايت اعتبار ايدوب، بالالرينه مخصوص مرييلر تعيين ايدولر. حالبوكه بزلر، شريعت مزده بالاغه ادبى تريبه ويرمك، هم جسمن هم روحن مناسبنجه تريبه لمك فرض اولانوروده، ايك مهم بو فريضه ده هنوز مساهله ايتمكده مز...

«تذکره» دن

وطن بۇرچى اوستىندە.

آدملار اوستىندە تورلى بۇرچلار بار شول جملەدن وطن بۇرچى، انسانىت بۇرچى، جنسيت بۇرچى، ودين بۇرچى. آدملار انسانىت مقتضاسىنچە بىر بىرسىنە ياردەم ايتەرگە اوزلارنىڭ بىر مەجبۇرىيت حس ايتەرلەر، مۇنى اوز اوستلارنىڭ زور بىر مدنى بۇرچ سانىلار.

آدملار اوزلارنىڭ جنسە شەرىپەدە بىر ياقىنلىق تۇتالار. تۈرك بالاسى تۈركى، عرب عربى، اصلاۋىيان اصلاۋىيانى، نېمىس نېمىسنى ۋە ھەممىسى بۇرچ بۇرچى، مۇنى اوزىنە بۇرچ سانى. بۇ ايسە بىر طبعىيى حال.

آدملار اوزلارنىڭ دىندە شەرىپەدە ياقىن كۆرەلەر، آنلارنىڭ شادلىغىنە شادلانەر حسرتلەر يەنە حسرتلەنەر. مۇنى اوزلارنىڭ مەقسە بۇرچ ايتۇب تۇتالار مەدەنىيەت شەرىپەدە بۇرچلارنىڭ بۇرچى سانى. مۇنى شول انسانىت، جنسيت، بۇرچلارنىڭ بۇرچى سانى. نور ا تۇرغان بۇرچ بارىدە كە اولدە وطن بۇرچىدە ھەر كىم كىرەك قاي ملتەن ۋە كىرەك قاي دىندە بولسۇن عقلى ۋە فەكرى سلامت بولسە وطن فائىدەسىن كۆزە تۇنى ھەر نەرسەدن آلدە تۇنە، وطننىڭ ھەلەكەتتە اوچراۋىنە اصلا راضى بولمى، وطننىڭ آغا باروون آرزۇ قىلە. بۇ شۇلاي ھەم مۇندەن سوڭدە شۇلاي بولور انشاء اللہ ھەم شۇلاي بولور غە تېۋىلىدە: زىرا وطنغە بىر ضرر اېرشۇ شۇل وطن بالالارنىڭ ھەر قايسىسىنە ضرر بولغانلىقتىن ھەر كىم وطنغە بىر ضرر اېرشۇنى اوزىنە ھەم باشقا آدملەرگە ھەم جنسە شەرىپەدە ھەم دىندە شەرىپەدە ضرر دېيىپ تاقى ايتەرگە، وطن بۇرچىن اوتتۇر

انسانيت، جنسيت ودينده شلك بور چلرنده اوتوه بولغانلغىن آڭلارغه
 توش. بىر خصوصى يورتىز بولغان عائله يورتلارمىزغه برهه آفت
 ايرشونى هيچده يو كلامادكمز كى بوتون روسيه خالقى ايله مشترك
 يورتىز بولغان بيوك روسيه گه آفت ايرشونىده اصلا يوكللى آلمىمىز.
 بىزنىڭ روسيه مسلمانلىرىنىڭ وطن بور چىن هر نرسىدىن آلدە توتوب
 هر بىر صوغشده بيوك فداكارلىق ايله زور همتلر كورساتكانىمىز.
 بو سوزلارمىزنىڭ قورى بىر سوز گنە بولماون اثبات ايتە. بىزنىڭ
 بو همتلارمىزنى وطنداشلىرىمىز روسلار هم اعتراف وهم تقدىر ايتەلر.
 موندىن يوز يىل مقدم بولغان وطن صوغشنىده ناپاليون، باشقىرتارنىڭ
 سونگوسىدىن بىك زارلانمىشدر. شونىڭ كىي نىمىسلر گەدە بىزنىڭ
 مسلمان صالداىلر طرفدىن بىك قىنالىورغە توغرى قىلور انشاءالله
 بىز مسلمان صالداىلرنىڭ صوغش صىقلرنى كوكرهك كىرۇب
 بيوك صبر و ثبات ايله وطن يولنىده طرشونى اوزلارى اوچون
 بر شرف سانايانچىلرىنە بىك نىق اشانامىز، بىز آنلارنى سفر گە اوزاتقاندا
 زور امىدلردە قالدق. اوللردە مسلمان باشلىرى برده آورىنماينچە
 كىتىدىلر هيچ بىر جزع فزع قىچقرو ويغلاو اثرى كورساتمادىلر،
 صوقلانورلىق بىر صالقون قانلىق، و اوزلارنى قونلى تونا آلوچىلىق
 ايله آيرىم بىر امتياز آلدىلر. قولستوى پراۋلىنىلەر گە هم اويازدىلر گە
 جىولغان يىرلرنىده بىزنىڭ صالداىلر مىزنىڭ كورساتكان صبرلارنى
 صالقون قانلىقلارنى، هيچ بىر بورچلو حىللىرى اظهار قىلماولارنى
 ماقتاب بىرە آلمىلر بىز موڭا بىك سويىنەمىز هم آنلارغە زور امىدلر
 توقامىز. انشاءالله آللر خدمتلىرى بىك ياخشى اوتەلر، دشمانلارغە
 اوزلارنى بىك ياخشى تانتورلر. بىز خىر دعاءلر قىلۇب آنلارنى
 اوزاتۇب قالدق. لكى بىزنىڭ اوستىمىزده زور بورچلار بار ئەلى.
 آللارنىڭ عائلهلرى قالدى باصو اشلىرى و غير و غير حاجتلىرى بار

بن آرتده قالغانلر آنلرغه بو توغر يلرده بولاشلق ايتار گه تيوش.
بن مسلمانلرنك بو توغر يده زور همتلر كورساتاچكلرينه اشانامز
زيرا بنك مقدس شريعتمز مونديلرغه ياردم ايتار گه فوشا هم
آني زور ثوابلي عمل صانيدر.

بن بو توغر يده خلقغه تنبيهلر ياصاب وعظلمر قلوب توروني
اماملردن كوتامز موندی ثوابلي اشك قزقدروب سويلان وعظلمز
بنك ديانتلي خلقمزه زور تاثير ايتيچكدر. بنك قريه مزك
بايلري رمضان شريفده صالدا تائله لرينه اچهر گه چاي اولاشديلر.
هم محتاجره قارن قاراب هميشه ياردمده بولورغه اويلير الله تعالي
موفق قيلسون. باشقه ييرلرده انشاء الله مجله خلقي ومحلەنك
بايراقلري حاللر نچه ياردمارده بولسه لر كيرەك. بايرام كونلرده
اش اشله ميمز شول كونلرده صالدا تائله لر ينك خدمتلرن ايتساك
بو اش بولماز بنكه زور ثوابلي عمل بولور. اهل اسلام شايد بو
خصوصده غفلت قيلماز. نيك اماملر وعظلمنده هميشه بو اشلرني
خلقنك خاطرينه توشوره تورورغه تيوش.

بن اماملر صالدا تائله نك سلامت و آبروي ايله بوروب قايتولرن
تله بده جمعه لرده خير دعاءلر قیلورغه كيرەك. بو آنلرنك عائله
وياقنلرينه زور جوانچ ومعنوي بر آرق بولور.
صالدا تائله لرينه ومجرو وحلر فائده سينه اعانه جيار اوچون
شكيل ايتولگان كامپيتلر نیده البته اهل اسلام اونتمازغه تيوش. اول
كامپيتلر اعانه لرني الك تيوشلي اورنلرغه صرف ايتيچكلر. آنلرغه
فيلغان اعانه لرمن الك تيوشلي اورنغه كيتكان بولاچاق، فضا و فلاكت
كورگانار گه ياردم ايتو قدر ثوابلي عمل هيچده يوق. زور ثواب
آلاسي كياگانلر بو فرصتي غنيمت بلوب اعانه گه اشغكز، انسانيت

بورچن اوتاگان، اسلاميت بورچن اوتاگان، و آخرتده اوز گزگه زور درجائز حاضرلاگان بولورسز. خدا رضا سن آلور او چون زور فرصت كیلدی غافل اوتكارميك.

قران غوبرناسی كو كمارا استانسهی بیچاق قریه سنده خطیب :
محمد حنفی محمدجان اوغلی مظفر. ۱۹۱۴ بلده آغوست ۷ نده.

باب الفتوی

سویش امامی ملا فیض الرحمن فخری نك ایکنچی سؤالی :
بر كشینك ایکی بالاسی بولوب برسی بر یا ایکی بالا قالدروب
آناسندن الك اوله. بابالری سلامت وقتده یتیملر یورتده تربیه لنه لر.
یتیملر نك ایمانا یرلری یورتده چه چله، مخصوص لاتی شول یورتقه
قوشولا بارا. یتیملر نك بابالری وفات بولغاچ قارتنك ایکنچی
بالاسی بر نرسه بیرمیچه یتیملر نی قوالاب چغارا چونکه ابن ابن،
ابن بلهن محجوب. بو مسئله سیرك بولسه ده اوللرده ایمان چغوب
طورا. بو یتیملر نك شول یورتده شرعا حقلری یوقمی؟ بونلر نك
آناسی شول یورتقه نیچه یلار خدمت ایتکان مال تابوشقان اوستاوینه
ایمانا یری شول یورتقه نیچه یلار فائده یرگان بولادور. بو مسئله
یخشی نیکشورگه تیوشلی. چونکه بشقه ملتار یتیملر نك آتالری
بابلر نندن الك اولگانگه عیلمی، اسلام شریعتی شونك ایچون
میرانن محروم ایتهمی دیب دینمزدن كوله لر. یتیملر فائده سینه
وصیت یازدروب قالوبده بولمی. اول خلقی وصیت یازدردن
قورقا آنی اولو باشی دیب حسابلیلار. فیض الرحمن فخری.

اداره: مسئله نی تفصیلدن اول شونیده ایتورگه كرك: بو کبی
شبیع حاللر واقع بولماسدن الك تدبیری کورلگان بولسه بوندای
کوگلسز اش مسئله بولوب میدانغه چقماغان بولور ایدی. یعنی

شول اورننك امامی مذکور یتیمارنك استقبالینی قایغور توب بابالرینه - سلامت وقتنده بونلار ایچون بر قدر مال تعیین ایدوب حاللرن تآمین قیلونك شرعا تیوشلگن - آڭلاتقان بولسه چارهسی کورلوب یتیمار موندای خسارتکه دوچار اولماسلر ایدی. امامه افندیلر آلغه کیلگان اشلرنی گنه باشقارو ایله کفایه لنعی بلکه کله چکد بولورغه تورغان شونداي فضیحتلی منفور حاللرنگده آلدن چارهسن کوزه توب قوملرینه آڭلاتوب تورمقلری وظیفه لری بولسه كرك.

جزئی بر تدبیر ایله توزه له تورغان بو کبی اشارده مساهله لی اولمق البته یخشی دگلدر. مثلاً بابا بولغان کشی گه - یتیمار گه بر نيقدر مال، هبه یا که وصیت ایدوب قالدرمق شرعا لازم درجه ده بر سنت ایکانن آڭلاتورغه شونی عمل گه قویدررغه تیوشلی ایدی. جمله اماملر - امام ابو حنیفه، مالک، شافعی، احمد، اوزاعی حضرتلری: یاقنلرنی محتاج حالده وصیتسز قالدرمق شرعا غایت مذموم دیگانلر. حتی حضرت حسن: بر اقلرغه وصیت قیلوب یاقلر محروم قالغانده بو وصیت یاقنلرغه بیرلورگه تیوشلی دیمش. طاوس، اسحاق بن راهویه، جابر بن زید حضرتلریده بو سوزی سویلامشلر. یاقنلرغه وصیت الك مهم اش ایکانن آڭلارغه بو سوز یتسه كرك. وصیتدن بلکه هیچ بر نرسه دن شوملانمق اسلام شریعتنده درست اولماغانن اماملر قوملرینه آڭلاتورغه تیوشلی. عوام آڭلاب یتکرسه شریعت گه قارشلی کیلمی باری درست آڭلاتورغه غنه كرك. بو ایسه اماملر اشیدر.

یتیمار و بشقه عاجزلرنك خسارتکه توشولرینه شریعت عیبلی دگل. بلکه اوزمز عیبلی. اسلامده - فرآنده حدیثده - یتیم، عاجز - لرنی تربیه لمك حاللرینی مسعود ایدرگه طرشمقنك لزومی حقنده

تو - يەلەر پىك كوپ. مگر بو كىبى امرار لازمنچە رعایه ایدلمى.
بو ایسه معلومدر.

ایمدى موندای فضیحتلى حال واقع بولا قالسه بو روشده عمل
ایتمك شریعت گه خلاف اولماس:

اوغلانلارنك كرك بشقه كرك آنا عیالنده بولسونلر، اوزلری
كسب ایدوب تابقان ماللری بتونیسى یاكه بر آزی - رأس مال
آتانىقى بولغانده - اوزلرینك شرعى ملكلری اولماقى برنچى سؤال
جو اینده ایتولگان ایدی.

ایكى توعاننك بر گه كسب ایدوب تابقان ماللری شترلك ملكلری
اولمقىنه، سلامتلكلرندە آیورلشهلر ایكان اور تاقلاپ بولیشو
تیوشلگینه فقیه خیرالدین الرملى الحنفى حضرتلری «الفتاوى الخیریه
لنفع البریه» کتابنده (ج ا ص ۱۱۱ - ۱۱۲) فتوا ویرمشدر.

سؤال گرده گىچه آنا عیالنده غى ایكى توعاننك بر گه كسب خدمت
ایدوب تابقان ماللری رأس مال آتالرنىقى بولغانده آتاغه تیوشلى
مقدارغه بشقهسى مشترك ملكلری بولادر. سلامتلكلرندە آیورلشلى
برسى وفات اولغان صورتده وفاتینك مالى شول وقتدوق وارثلری
ملكینه كوچهدر. بو مال آتالری وفاتینه چه آیورلمغان بولسه
آتالری وفات اولغاچده اول بو ایكى توعاننك مالن یارتیلاب
آیوروب بر یارتى سن وفاتینك وارثلرینه بیورورگه تیوش اولور.
آتالرنىك - یتیملرنك بابالرنىك - مالى اوز اوغلینه تیهدر.
ابن ابننك ابن برله محجوب صورتى شوشى. سزنىك مسئله اخنك
ابن برله محجوب بولغان صورتى. بولارنى ایکیسن بر بر سندن
آیوروب یورترگه تیوش بولور.

بالفرض یتیملر آتاسینك بو یورته قیلغان خدمتلری كسبلری
ایمانا یرینك فائدهلری برسیده اعتبارگه آلنى، بار مال بابالرنىقى

بولوب كورنسه بو صورتنده يتيملرنى - سزنىڭ موندە حقۇز يوق ابن ابن، ابن برله محجوب ديب - يورتىدىن قوالاب چغاررغە ھېچ بر يول يوق. يتيملر حق مىرائىدىن محروم بولغان صورتنده، حق تربيەدن محروم دگىلر. آنلرنىڭ سىن رشدىگە چە تربيەلرى ھەمان ياقىلرى اوستىدە، شرعا و نظاما بونلر اوستىدە فرض و لازم اولمشىدۇر. بو مسئلە، عائىلە مسئلەسىن بيانىدە يەنە تفصىل ايداسە كرك انشا اللہ.

تقرىض و انتقاد

(حضرت محمد عليه السلام) بو كونلردە معارف كىتابخانىسى طرفىدىن اوشبو اسمدە بر سىر كىتابى نىشرايدىلى. محررى حسينىيە معلملرنىڭ صنعة اللہ افندى بىكبولادىر. ۳۵۵ صحىفەلىك بو اثر، پيغمبەر مز عليه السلام حضرت تلىرىنىڭ سىرى احوالى حقىدە بوكونغا چە تەلەزۇدە يازىلغان سىرلرنىڭ كىمكى مفضلىدۇر. معتبر كىتابلاردىن آلېنوب يازىلدىقىدىن اعتمادلى اولسە كرك.

بو كىتابدە باشلاپ عربستاننىڭ موقىع جغرافىسى خرىطەسى، عربلرنىڭ نىسل و قىبىلەلرى، اسلامدىن كىكارى دىنى، اجتماعى و مدنى ھاللىرى، رسول اللہ حضرت تلىرىنىڭ بىشىگە چە اولان ھاللىرى، بىشىدىن سو كىمكى احوالى، ھىجر تلىر ھىجر تىدىن سو كىمكى واقىئەلر جملەسى تفصىلا بيان ايدىلمىشۇر.

بو اثرنىڭ بر مزىنى (آرتوقلىغى) كىتابدە غى مېھنىلر محاكمە اصولى ايلە يازىلدىقىدۇر. مېھنىلرنىڭ بو اصول ايلە يازىلۇوى كىوب شېھەلرنى دفع ايدىرگە و سىپىلە اولدىقىدىن، اثرنىڭ الوغ خاصىتىدە بو اولۇرغە تېوش.

محررىنىڭ خصوصى فكىرلرنىدە انتقاد ايدىلەچك اورنلر البتە بولۇر. بو توغرىدە بر فرصت ايلە آيورم بو مقالە يازىسە كرك.

مگر انتقاد ايله اثر، قيمتدن توشمىز. انتقادغه صالح اولمق اوز يده
بر قيمت اولادر. بو اثرنى مطالعه ايدوچى سيرة ابن هشام، تاريخ
الكامل، زاد المعاد كى معتبر كتابلر نك بو توغرىده غنى مندر جه لرندن
بر قدر معلومات آلغان بولور.

يغمبر مزنك سيرىنى احوالىنى تفصيللاب بيلور گه آرزو
ايدوچىلر گه بو اثرنى آلوب مطالعه قىلورلىرىنى توصيه ايدمىز. بهاسى
اوستينه يازلغانچه بر صوم ۳۰ تىن.

رسول الله نك سير شريفه سىنى بيلمك هر مسلمانغه دينا لازم در.
بو ايسه عربيه سى اولمغانلر ايچون بو كى اثرلرنى اوقومق مطالعه
قىلمق ايله حاصل اولور. رسول الله غه راست محبت ايدوچى
آنك سير شريفه سن بيلو گه البته رغبت ايدر. بو كى اثرلرنى
غيمت بيلور.

سير كتابلر ن اخلاص ايله مطالعه قىلمق دين گه محبتنى آرتدر،
ايماننك قوتلنوينه سبب اولور. ولهدا سير حقه غنى اثرلر نك
فائدهلى كتابلر دن سانالور غه تيو شدور.

مطبوعاتدن:

شورا [*]: حاكبلر حضورنده ناتار يوس و باشقه ملكى
محكمه لرده اش گه تعلقلى بولغان كشىلر نى اسملرى، فامليه لرى بر له
تعريف و تعيين قىلور غه حاجت توشه در. لکن صدقه شيكالى بنده
بر له الله تعالى آراسنده غنه بولا طورغان اشلر حقه غنه موندى
فارمالستلر غه نيندى لزوم بار؟ موگا بزنك عقلمز يتى اسلام كيك
حى بولغان بر دين، موندى واق نرسه لر بر له شغللنور ديب فكر

[*] دورده، مينك آناسى اسمى يا كه آناسى اسمى ايله ذكر ايدر گه تپوشلبي؟
ديولگان بر سوالغه جوابدر.

ايتىمىز. صدقە بىر وچى اوز كو گلندن كم ايچون بىر گالگىنى بلسە
 (كوگلى برلە نىت قىلسە) شوشى كافى. باشقە نرسە كىرەك توگل.
 كىرەك بولمى طوروب (نىت ايتو شرطى برلە) آناسى اسمى برلە
 بولسەدە، آناسى اسمى برلە بولسەدە سويلەشونك اشگە ضررى دە
 بولماز. موندە اهمىت بىرە طورغان نرسە، آتا ياكە آنا اسمى
 توگل. بلكە «دور» دىگان نرسەدر. سلف عصرندە موندى نرسە
 بارلغندىن خېرمز يوق. صدقە مشروع بولونك حكمتلر يىنە منافى
 كورلگانلىكى ايچون موندى نرسەلرگە شرىعت مساعده قىلوو يىنى
 مستبعد كورەمز. رسول الله و صحابەلرندىن، معروف مجتهدلردىن
 كوچرلەمەگان دىنى اشار حقندە، صوغقى عصر آدملىرى طرفندىن
 سويلەنگان سوزلرگە اعتماد قىلورغە ياراماز. فابرىقانتلر و مسكاو
 بايلرىنە قارشى قىلنە طورغان «حىلە» لرنى اللەغە قارشو يورتو
 كىلشەماز. حسن قصد، خالص نىت، جدىت بولماغان اشلر نك الله
 قاشندە اهمىتى بولماسە كىرەك. اعتبار، ظاهرى صورت و قىلانشرغە
 توگل، بلكە حقىقتگەدر. بو مسئله حقندە كوب يىللردىن بىرلى
 مختلف اورنلردىن خصوصا قازاق دالاسندىن بىك كوب سؤاللر
 كىلوب طورادر. مذكور سؤاللرنك هر برىنەدە جواب بولور
 دىب بو كونكى سؤال مناسبتى برلە مجبورى صورتدە شوشى
 قدر يازدق.

آينە: محترم ياشلرگە مراجعت: هر یرده اصلاحات، مدنیت
 سبیلرینه کرشو حرکتى شول برنك ياشلرى طرفندىن باشلاندىغى
 كىبى بزم تور كستاندەدە مدنیت ایشىگى اورنندە بولغان ابتدائى
 مکتبلر، و اصلاحاتنك كىرەكلگن سويلاب تورغان مىلى مطبوعات،
 غیرتلو ياشلرنك حرکتلرى سايبەسندە وجودگە كىلدى. شونك ايچون
 هر بر مىلى حاجتلرزدىن بولغان مشكل اشلردە يالغز ياشلر مرنى

مرجع دوتوب آلاردن ياردم صور يمز. (ماللری ياکه سوزلری ايله ملت فائده سينه ياردملری تيگان علما واغنيامزده ياشلار قطارنده درلر) محترم برادرلر: بارچه مزغه کون کبی معلومدر که ابتدائی مکتبلر ترقينک باشلانغچى، سعادت و مدنيتنک ايشيگيدر. هر ملت ايک اول ابتدائی مکتبلرینی زمانغه موافق اصلاح قيلمای، ترقی يولینه کروپ مدنيتدن فائده لئمز. مدنيتدن صنايع معارفدن محروم ملت ايسه دنياده راحت سعادت يوزی کورمای، «تنازع حیات» ميداننده مطلقا مغلوب بولور، اقتصادى اشلرده بشته لرغه اسير بولوب بارا بار اديانت و ملتین قولدن يبارور، آخرنده بتونلاى يوق بولوب کيدر. شونک ايچون ير يوزنده گى بارچه ملتلر اوز بالالرينک ابتدائی تریيه سينه، مکتبلرينک هر جهتدن مکمل منتظم اولماقینه آرتوق اهميت يوروب بالالرينى دینی و ملی روحده مکمل روشده يتشدرلر. شونک ايچوندر که بونلر دینی و ملی حسیاتنگه مالک بولوب هر اشدۀ ديانت و مليتني آلدۀ دوتارلر.

ایمى بزم تورکستانده موندی حسیاتلر قايدۀ؟ مادامکه بز تورکستانلیر علم معارفدن کیره گنچه استفادۀ ایتمگانده فضایل انسانیه دن سانالغان شیلرني نیچک حاصل قیلورمز؟ چن انسانیت نیدن عبارت ایکانلگن قايدن بیلورمز؟ بزده بر فضیلت بولسه اولده يالغز جاهلانه تعصبدن عبارتدر. یارتى یورتى ديانتمزنى يالغز شول تعصب سایه سنده ساقلاب طورامز. لکن بو علم، مدنيت عصرنده علمسز قورى تعصب ايله يشه مک ممکن اولماز. چونکه زمانه مز شولقدر کوچلیدر که آزغنه فرصتده بزم چرک تعصبلرمنى نیگزندن قوباروب تاشلیدر. زماننک هلاک قیلا تورغان سببلرینه قارشى طوراً تورغان بر نرسه اولسه اولده معارفدر.

معارف و مدنيتنک ايشيگی ابتدائی مکتبلر اولدقندن بز تورکستان

مسلمانلار يېنە اوڭلا ابتدائى مکتبلرنى كۆبايتمك لازمدر. طبعى معلمسىز مکتب كۆبايتماس. حاضرده ايسه توركستانده معلم آز بولوب معلملرگه احتياجمز زوردر. چونكه بو كۆنلرده ياڭى مکتبلرگه رغبت ايدوچى همان آرتمقده اولدقندن معلملر يتشكانده هر يىل توركستانده يوزلرچه مکتب آچمق ممكندر.

ايمدى اشبو مشكل حاللرنى اعتبارغه آلوب توركستان ياشلارى معلم يتشدر و چاره سيني تابماقلى لازمدر. اگر بو كۆنگى ياشلرمز اشبو مهم وظيفه نى ادا قىلورغه قصد ايتسه لر، بونك چاره سى تابىلسه كرك. گرچه توركستانده دارالمعلمين بولماسه ده هر شهرده اصول تعليمدن خبردار بر ايكى معلم البته باردر. بونلر، معلم بولورغه درد ايدوچيلرنى اوچ دورت آى ظرفنده اصول تعليمدن خبردار ايتمكلرى ممكندر. بالفرض بو خدمتى معلملرمز التزام ايتماسه لر، بو حالده معلملرگه هوسكار ياشلرنى بر آز مشقتلى بولسه ده، توغرى تاشكندده منور قارى مکتبینه ييارمك تيوشدركه مشار اليه نك موندای طالبلرنى مع الامنونه قبول ايدوچگينه امينمز. ايشته محترم قرداشلار! ملتىز نك تىلاگى واىك زور احتياجى اشبو نرسه لر ايكانى نظر كزغه عرض و تقديم ايتدك. ايمدى غيرتسىز لردن، توفيق الله دن در.

حوادث

عمومى ياوړوپا صوغشى :

صوغشك باشلانوى. حاضرگى بارشى.

نيمسار ايسكيدن بيرلى اسلاو ملتينه دشمان اولغانلقدن اوستريه دولتى صربيه ايله صوغشغه بهانه ازلاب بر نېچى فرصتدوق صربيه نى بتونلاى تارمار قىلوب بترو صددنده ايدى. بر نيچه آى الك اوستريه ولى عهدى فرانس فيرديناندنك خانونى ايله سراى شهرنده

صربىيەلى بىر استودىنت طرفىدىن اولترلولىرى بتون آوسترىيەنى
 غلبانغە كىتردى. صوغش باشلارغە زور بهانە بولدى. فى الاخير بو
 ايكى كىشىنىڭ شوملى اولوملىرى بتون ياۋروپا صوغشىنى سەبب اولدى.
 ۱۳ نچى اي بولدى. آوسترىيە حكومتى ۴۸ ساعىت مەت ايله صربىيەگە
 اولتوماتوم بىرۈپ ھېچ بىر مەستقل حكومت قبول ايتماسداى طلبلردە
 بولغان ايدى شول وقتدە حكومت عاليەمىز بولارنىڭ آرالرن
 كىلىشىرو بولندە واسطەچىلىق ايدوب صوك دىقىقەگە چە صلحنى
 بوزدرماسقە اجھاد ايتدى. آوسترىيە حكومتى عاليەمىزنىڭ
 خىر خواھانە نصىحتىنە، صربىيەنىڭ صلح پرور جواپىنە التفات
 ايتماى ۱۵ نچى اي بولدى. صربىيەگە صوغش اعلان ايدوب بىلغراد
 شەرىنى طوبقە طونارغە كر شدى.
 دىن وقان قىرنداشى بولغان صربلرنى آوسترىيەنىڭ موندى
 وحشىانە ظلمىدىن ساقلار ايجون حكومتى محض احتياط تدبىرى
 ايدوب ۱۷ نچى اي بولدى. بعض ولايتلار دە موبلىزاتسىيە ياسارغە فرمان
 عالي چىقاردى. ھنوزدە اشنىڭ صلح ايله بتووينە اميد ايدوب مذاكرەنى
 دوام ايتدروب آرالرن اصلاحغە اجھاد ايتدىكى وقتدە آوسترىيەنىڭ
 متفقى گىرمانىيە (روسىيە دولت فخمەسىنىڭ عصرلردن بىرلى بېخىشى
 كورشى ايكانىنە، بو تدبىرلر گىرمانىيەگە دشمانلىقدىن اولماى بلكە فقط
 صلح عمومىنى ساقلاو تدبىرى اولغانىنە اصلا اعتبار قىلمىچە) ۱۸ نچى
 اي بولدى. ۱۲ ساعىت مەت ايله اولتوماتوم بىرۈپ حكومتىمىز دن درحال
 موبلىزاتسىيەنى توقتاتونى طلب قىلدى. بوقسە اوزى عمومى موبلىزاتسىيە
 ياساىاچقن سويلادى. گىرمانىيەنىڭ تىوشىش اورنىز بولغان بو
 اولتوماتومىنە طىبعى حكومتىمىز جواب بىرمدى.
 صوگىر ۱۹ نچى اي بولدى. گىرمانىيە روسىيەگە صوغش اعلان
 قىلدى. اولتوماتومىنىڭ مەتتى طولبدە يىتمدى، حدوددەگى عسكەرمىزگە
 اتارغە باشلادى.

شولايوق برده سيبسز، كورشيسى بولغان لو كسيه بورغ ديگان
 دچكنه بر پادشاهلقغه باصوب كروب بيلگيه گه كياوب چقدى. بيلگيه
 حكومتينه نوطه بيروپ عسكرىنى فرانسىه ياغينه اوزدررغه رخصت
 صورادى. بيلگيه بيطرفلقنى ساقلاب رخصت ايتمدى. صوگره بيلگيه گه
 هجوم ايدوب عسكرن فرانسىه چيگينه ايتلدى. بيلگيه ليلر بهادر ايه
 مدافعه قىلسه لرده نيمسار كوپ تلفات بيروپ يوللر نده دوام ايتديلر،
 بيلگيه نك بعض يرلرن، ليژ، بروسسيل كى شهرلرن اشغال ايدوب
 حاضر نده بو اورنلر گيرمانيه قولنده توروب تورادر. بيلگيه ليلر
 هنوز صوغشولر نده غيرت ايله دوام ايدلر. گيرمانيه ۲۲ نچى
 ايولده فرانسىه گه صوغش اعلان ايدوب حدودده گى عسكرن
 فرانسىه اچينه كرتنه باشلادى.

۲۶ نچى ايولده گيرمانيه متفقى آوستريه روسيه گه صوغش
 اعلان ايتدى. آوستريه گه فارشى فرانسىه ۳۰ نچى ايولده. انگله
 ۳۱ نچى ايولده اعلان حرب قىلدیلر. انگايه نك متفقى ياپونيه ده ۵ نچى
 آغوستده گيرمانيه گه اولتيماتوم بيروپ ۹ نده صوغش اعلان قىلدى.
 آوستريه صربيه آراسنده باشلانغان بو صوغش شول
 ر. شده بتون دنيا صوغشى حالينه كردى. قوریده بويى
 اوچ يوز چاقر رغه صوزلغان بوزور صوغش نك مونغار چى دنيا ده
 مىلى بولغانى تارىخلرده يازلمد قىدن بو صوغشنى دنيا نك بر نچى زور
 صوغشى ديب حسابليلار.

صوغشقه قانناشمغان بيطرف دولتلرده ايتاليا توركيه بالقان دولتلرى
 وبشقهلر كيبيلر ساقلق ايچون عسكرلرينه موبليزاتسيه ياصاديلر.
 صوغش نك بارش نك اجمالى: گيرمانيه عسكرى فرانسىه اچينه
 كر گاج پاريز رغه تابا حركت ايتدى، پاريزنى جنوب غريده
 قالدروب شمال طرفينه كيتوب فرانسىه نك بايتاق يرلرن اشغال قىلدى.
 صوگره كيرى چيگنر گه باشلادى. بو اورنلرده شاققاي زور صوغش
 بولوب نيمسار كوپ قىلدیلر. واق واق صوغش اوزلكسز
 بولوب تورادر. فرانسىه انگايه عسكرلرى نيمسار گه كوپ تلفات

كيترەلر. ايمدى بو كونلردە زور گىيرالنى صوغش بولاچاغن، بو
 صوغشقا ايكي طرفدن مېليون عسكەر قاتشاچاغن خېر بېرەلر. بو
 صوغشقا نېمىسار جېنگاسە گىرمانيا بتونلاي مغلوب بولاچاغن قىياس
 ايتەلر. نېمىسار فرانسىيەگە قارشى صوغشلىرىنى باشتىداق موفقىيەتلى
 توسلى كورنەلردە صوغشقا تابا حاللىرى ناچارلانا باشلاغان.
 گىرمانيا، روسىيەگە قارشى صوغش باشلانغاندا حدودىزىدىن
 بىر آز اچكە تابا كروب بىر ايكي شەرنى اشغال ايتسەدە بو موفقىيەتلى
 اوزاققا بارمادى. بىزنىڭ قەرمان عسكەرىمىزنىڭ مدافىئەسىنى قارشى
 طورا آلماي نېمىسار آرتقا چېكىنگە كىرىدىلر، كىرگان شەرنى
 تاشلاب چغا باشلايدىلر. بىز عسكەرىمىز دىشمان حدودىنى كروب همان
 اچكە تابا يورمىكەدەر. اللەنىڭ عنائىتى ايلە مظفرىت بىزىم طرفدە
 اولوب، انشا اللە شول مظفرىت ايلە صوغشنىڭ خاتمەسى اولاقىدەر.
 آوسترىيەلىلر ايسە روسىيە عسكەرىنى باشتىداق قارشى توردا
 آلماي آرتقا چېكىنگە باشلايدىلر. بىزىم مظفرىت بىزىم آرادە
 آوسترىيە حدودىن كىچىب كروب بىرلەرنى اشغال ايتىدىلر، ۲۱ نېچى
 آغوستدە آوسترىيەنىڭ غالتسىيەدەگى الك مەھم شەرنىلەردىن الۈوف،
 غالېچ شەرنىنى آلدىلر، بىك كروب غنىمەت قولغا توشوب، كروب
 عسكەرلىرى اسىر آلدى. بونىڭ ايلە آوسترىيانىڭ عسكەرى مەركىزى
 تىمام اشدىن چغوب بتونلاي مغلوب حالگە كىلدى. شانلى عسكەرلەردىن
 آوسترىيە اچىنە ھىمىشە مظفرانە كىرە بارالر.
 آوسترىيەنىڭ صربىيە ايلە صوغشىدە موفقىيەتلى توگىل. آندەدە
 صربلر بىك غىرت ايلە قارشى توروب، نېمىسارنىڭ تىلفاتى كروبىر.
 حاضرگە چە دىگىزىدە مبارزەلر اولغانى يوق. آندەدە نېمىسار
 ايچون طالع يوز توتەماس توسلىدىر. گىرمانيانىڭ فلوطى همان
 بو صودە بولوب آچق دىگىزىدە چىققانى يوق. گىرمانيا آوسترىيە
 فلوطىدىن ايكي قات كوچلى اولان فرانسىيە انگلىيە فلوطىلارنى نېمىسارنىڭ
 مقاومت قىلولىرى مەمكىن اولماسە كىرە. گىرمانىيەنىڭ سودا پاراخودلىرى
 كويىسى فرانسىز انگلچانلار طرفىدىن مصادىرە قىلنوب بو سەبەبى

گيرمانيه گه چيكسز اقتصادى ضرر اولدى گيرمانيه نك چينده گى سوداسى بتونلاى توفتالو حالينه كىلدى افرىقادى گى مستملكاتى كو بىسى قولندن اچقنرغه، قايوسن فرانسىيه قايوسن انگليه اشغال ايتولرى باقندىر. يراق شراقده غى مستملكاتلارن ياپونلر اشغال ايدىر گه طرشلر گيرمانيا سوداسينه چينده بازار بتكان درجه گه ايرشدى. شونك ايله نيمسلىر بىك اونغايسز حالگه ايرشدىلر، اقتصادى خسارتگه دوچار بولدىلر. اوزلر نىك ضعيفلانوون سىزوب باشقه لرنى بو صوغشقه فاتشرغه قوطر توب يورى باشلادىلر. لکن حيله لر ينه اشاندرا آلمىلر. پالاكلر نىده عصيان قىلور، غه قوطر توب تورلى وعدىلر ايله فرقدردىلر. روسيه ده گى پالاكلر گيرمانيا ده گى فرداشلر نىك قسانا قده غى حاللرن بىله طوروب، حتى آلا رغه پالاكچه عبادت قىلور غه ده اختيار بوقلغن كور طوروب گيرمانيه نك كوز بوياوى حيله لر ينه آلدانمىلر. گيرمانيه تور كيه گه ده تورلى وعدىلر كورستوب صوغشقه فاتشدر رغه قوطر توب قاراسه ده توركلر نىك كو بچيا گى قاتوشماسقه، بو تهلكه گه نوشماسكه قرار وىرگانلر. حكومتىده بىطر فلقنى رسما اعلان ايتكان.

روسىيه خلقى عموما صوغشنى بىك اخلاص ايله قارشولاب وطنى دشماندن ساقلامق بتون روسيه لىلر نىك بورچى ايكانن بىك بخشى آغلاب، وطنىك سلامتلىكن روسيه نىك شوكتن ساقلا رغه مال و جان ايله هر تورلى فداكارلكلر ايدىلر. صوغش حاجتلىرى اىچون هر تورلى اعانهلر حسابسز كوب جيولادىر. مسلمانلر ده برار اشراك ايدوب بويولده فداكارانه اجتهاد ايدىلر. ۲۱ نچى آغوستده گى مظفريتنىك شكرانه سن ادا اىچون بتون قران مسلمانلرى ۲۳ نچى آغوستده پچن بازارى مسجدنده اجتماع ايدوب آخوگد حسام الدين حضرت رياستنده سيوكلى پادشاهمىز ومحترم عائله سىنىك عافيت و سلا-متلكلر ينى وطنمىز بيوك روسيه نىك شوكت و راحتلىگىنى عسكرمىزنىك دائم مظفريتنى الله تعالى حضرتلر نىن نياز و تضرع ايدوب دعا قىلدىلر.

۲۸ - ۲۹ نچى آغوستده مچرو حلىر فائده سىينه فلاك ساتو كوزلرى بولوب اوتدى. جيولغان آقچه نىك حاضر گه مقدارى آچق

بائمسەدە كۆب بولا چاغى معلومدر . قران خلقى خصوصا مسلمانلار كۆ
تو ابلى اولان بو خىرلى عملدە بىك جدى روشدە اشتراك ايتدۇر .
مسلمان آراسندە فلاك ساتوچىلار دە مسلمانلار ايدى . مسلمانلارنىڭ
اشچىلرىنە چە كۆكرەكلرى فلاك ايله طولى ، حتى مسلمان سائلچىلار بىنگدە
كۆكرەكلرى فلاك ايله زىتلانگان ايدى .

.....

آلبانىيەدن پرنسويدنىڭ بتونلاي كىتدىكى بىلدى . رىمدىن چىققان
خبرگە كۆرە . آلبانىيە حكمدار لغىنە سلطان عبدالحمىدنىڭ اوغلى
برهان الدين افندى ، باش مىنىستىرلىككە اسعد پاشا تەيىن ايدىلەچك ،
آلبانىيە مستقل حكومت اولەچق ايمىش .

.....

استاذ محترم اسماعيل غصيرىنىڭ جنابلىرىنىڭ صحتلانىە باشلاوى
صوڭغى خىرلردىن آڭلانوب باعث شكرانىە اولدى .

۲۴ نچى آغوستدە باشلانغان ايكى طرفدىن مىليون يارم عسكر
فانىشان زور صوغشە نىمىسلرنىڭ جىڭلا باشلاولرى صول قانات
ومركىزلىرى آلتەش بىنەش چاقىرم چىگىندىكلرى صوڭغى خىرلردىن
آڭلاشلىدى . صوغشە همان بىك قاتى روشدە بارادى . صر بلرنىڭ بىنە
نىمىسلرگە قاتى ھجوم ايدوب آوسترىنە اچىنە كۈرە باشلايدىكلىرى
صوڭغى خىرلردىن .

قراندا فلاك كۆنىدە جىولغان آقچە : مك توفسان آلتى كروژ كادىن
بىكرى بىدى مك بش يوز سىكسان بر صوم ۴۵ تىن يارم آقچە
چىققان . مونىڭ اوستىنە خصوصى صورتدە گالپىرتدىن قرق قرون
(آوسترىيە آقچەسى) ھم بىكرى مارك (گىرمانىيە آقچەسى) بىراگان .
بونىڭ بىرنچىسى گىنىرال روزسكى ادارەسندەگى عسكرلرنىڭ
مىجروھلرىنە ، اىكىنچىسى گىنىرال رانىقامف ادارەسندەگى عسكرلرنىڭ
مىجروھلرىنە تەيىن ايدىلگان . نووى كلوب قارشوسىندەغى ايزوشچىكلار
اوز آرارلردىن اعانە جىوب بىرگانلر ، بشقەلردە شوندىن اورنىڭ
آلسونلر ايدى دىگانلر . موندىن بشقە نورلى كروژ كالىردىن بىك
كۆب آلتون كىمىش بىرلىانت و بشقە قىمتلى اسبابلار چىققان . حاضرگە چە
ھسابلانماغان كروژ كالىردە بار اىكان .

بدل اشتراكلىرىنى بو كوناچە كوندرومگان حرمتلو مشتريلاردن
تيز وقتده كوندرمكلىرى رجا اولندهر. آبونە مدنلرى رجب گەچە
اولغانلارنىڭ ۱۲ نچى عدد ايله مدنلرى طولدى. ياڭارتولارى رجا
ايدلەدر.

مجله نك يلقى بدلى ۲۴ عدد ۳ صوم

يارتى يلقى ۱۲ عدد بر صوم ابللى تين.

آدریس: Казань, Ред. жур. Динь ва Адабъ

при тип. „Миллять“

تصحیح:

۴۵۴ نچى صحيفه ۱۱ نچى سطردهغى (دينك) نى دينك ديب

۴۵۶ نچى بيت ۵ نچى يولدهغى «ايمد» نى ايمدى ديب اوفورغه كرك.

۴۶۲ نچى بيت ۳ نچى يولدهغى اتفاق نى اتفاق ديب ۴۶۴ بيت

«بالالقد» نى بالالقدە ديب اوفورغه تيوش.

۴۶۹ نچى بيت ۵ نچى يولده (كله چكد) نى كله چكده ديب

۴۷۹ نچى بيت ۴ نچى يولدهغى (شراق) نى شرق ديب اوفورغه كرك.

